

בסיעתא דשמיא

שיעורים בפרשת השבוע

שנאמרו בבית המדרש
'בית יהושע'
רחוב מנחת יצחק 2
עיה"ק ירושלים תובב"א

ע"י הרדה"ג
ר' מנשה ישראל רייזמאן שליט"א
יום שישי פרשת בא | ה' שבט תשפ"ו
ניתן לשמוע בקו ישיר: 03-6171105
www.kolhalashon.com

**ניתן להאזין לשיעורים
בקול הלשון
03-6171111**

**להורדת הקונטרס
באתר קול הלשון
www.kolhalashon.com**

יארצייט רבינו השפ"א זי"ע

היום יארצייט רבינו ה'שפת אמת' הרה"ק רבי יהודה אריה לייב בן רבי אברהם מרדכי מגור זי"ע ועב"י.

יהודי של שבת קודש

נודע בשערי היכלי החסידות שרבינו ה'שפת אמת' היה דבוק בקדושת השבת באופן מופלג מאד, כל עניינינו ותורותיו קשורים בקדושת השבת, ספרו הקדוש מלא מזן אל זן בדרכי עבודה באור השבת, שעל ידו יוכל לזכות אדם לכל מילי דמיטב.

ונזכיר נקודה אחת מדבריו הקדושים.

שבת היא שלום - ג' מקורות

הנה מצאנו בדברי חז"ל כ"פ שהשבת נקראת 'שלום', שבת שלום ומבורך, ובזוה"ק מבואר ש'שבת' שמא דקוב"ה, ו'שלום' שמא דקוב"ה.

וסימן לדבר מדליקין נרות שבת משום 'שלום ביתו', ולא דוקא מי שהוא נשוי, אלא גם יהודי הדר לבדו בבית מדליק נרות שבת משום 'שלום ביתו', כלומר שלום נפשו.

ובזוה"ק יש הזהרה מיוחדת להמשיך שלום בעולם ביום השבת, ולא להחזיק במחלוקת, מלבד האיסור מדאורייתא להחזיק במחלוקת גם בימות החול, יש איסור מיוחד 'לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת', ובזוה"ק מבואר שהכונה על אש המחלוקת. כי השבת מאוחד עם השלום יותר משאר הימים, וצריך להבין מה הטעם לזה.

וביאר השפת אמת זי"ע כי מבואר בפרקי דרבי אליעזר מהו שורש השלום והאחדות ומהו שורש הפירוד והמחלוקת. שהקב"ה אחד ושמו אחד, ונצטוונו בכל יום לייחד שמו יתברך ולומר 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד' להעיד על אחדותו יתברך, וכמבואר ברמב"ם בהל' יסודי התורה שאחדותו ית' אינו כשאר האחדים שיש בעולם שיש להם שניים, אלא יחודו הוא יחוד שאין כמותו, לא אחדות מורכב אלא אחדות פשוט.

איך נוצרנו נפרדים מאחדות הבורא?

ואם כולנו נמצאנו מאמיתת המצאו, צריך להבין איך יש כ"כ הרבה נפרדים בנבראים שנבראו כולם ע"י אחדותו יתברך, והרי כשם שאין פרצופיהן שוות אין דעותיהן שוות, כולנו נוצרנו ממקור אחד איך נפרדנו בפירוד כזה? עץ תפוחים מוציא רק תפוחים ולא שאר פירות, כי שורשו הוא עץ תפוח ולכן הוא מוציא תפוחים, וכן כל עץ שבעולם, הכל הולך כפי השורש, וא"כ כשהשורש של כל הנמצאים הוא אחדותו ית', איך נתהוו פירודים וחילוקים כאלה. זוהי שאלה פילוסופית ידועה, ומוזכרת גם בספרי קבלה.

וביאר השפת אמת דקושיא מעיקרא ליתא, כי שורש הכל הוא אחדות, ויש נקודה רוחנית בכל דבר, 'ואתה מחיה את כולם' הקב"ה מחיה את הכל, וכשתבונן תמצא שהכל מאוחד באחדותו יתברך, היות ותכלית הבריאה הוא לקיים רצון ה', ולכל נברא יש שליחות מיוחדת מאת הבורא ית"ש לעשות רצונו, ורק ע"י ריבוי ריבוי השליחות, יתמלא זה התכלית. וכמ"ש 'עושה שלום במרומיו', 'המשל ופחד עמו', מיכאל נשלח לימין וגבריא לשמאל, ושניהם לתכלית אחת ומיוחדת.

אחדות הנפרדים לרצון השם בשביתת שבת

משל למה הדבר דומה, [הח"ח זי"ע הביא המשל הזה] למקהלת תזמורת גדולה, יש כמה כינורות וכמה חלילים וכמה קלרינטים ותופים ופסנתרים ומצלתיים וכו', מתוך כולם יוצא צירוף גדול של קולות, אך כולם מתאחדים מעיקרא לנגן ניגון אחד שוה, ואדרבה דווקא מתוך הפירודים נתגלה הנוי של הניגון האחד הזה.

והראיה שכולם מאוחדים כאחד, כי למעלה מכולם עומד ה'מנצח' על השיר, העושה להם תנועות מיוחדות ומרמז רמזים בידיהם בכל המשך הניגון, ולפתע הוא מרמז בידו בתנועת עצירה, ובבת אחת שתקו כולם. ולא רק בסיום הניגון אלא גם בעצירה אמצעית בין בבא לבבא. באותה שעה רואים עין בעין שאף אחד מהם לא המשיך לעשות תנועה עצמית מרצונו, כולם משועבדים ונכללים ברצונו של המנצח על השיר, זהו הראיה על האחדות.

שלום בין הנבראים הנפרדים באחדות השבת

כמו כן בפרטי השליחויות שיש לבני אדם, זה נשלח לעולם בשביל להיות חורש, וזה להיות זורע, זה קוצר וזה מעמר, זה בורר וזה סוחט, וכו', כל אחד יש לו תפקיד אחר בל"ט מלאכות. עד שבא יום השבת והקב"ה עושה תנועה של 'סטאפ' כביכול, 'אמר לעולמו די', ע"י שכולם שובתים ביום השבת נתגלה למפרע שכל הפעולות המחולפות בששת ימי המעשה, הכל היה אחד פשוט...

באמצע השבוע לא ניכרת האחדות, כי כל אחד עושה משהו אחר מצד השליחות הפרטית שלו, היכן ניכר שכולם מאוחדים, רק ע"י השביתה בבת אחת, 'כי בו שבת מכל מלאכתו', עושה הקב"ה כביכול תנועה של עצירה, וכולם שובתים בבת אחת. ובזה אין שום חילוק בין עושי המלאכה, כי כל החילוקים היו רק בששת ימי המעשה, שזה היה שוחט וזה סופר, זה בונה וזה סותר, [כנודע שיש חברה מיוחדת לסתור ולהפיל בניינים ישנים, ולכאוף הוא הפוך ממלאכת בונה] היכן ניכר שכולם מאוחדים ביחוד אחד, ע"י שכולם שובתים בשבת בבת אחת, כי בענין השביתה אין שום חילוק ביניהם, ונתגלה למפרע שגם כל מעשיהם בימי המעשה היו מאוחדים באחדותו יתברך.

כתוב 'המשל ופחד עמו', ואמרו חז"ל 'המשך זה מיכאל, ופחד זה גבריאל', והקב"ה עושה שלום במרומיו. כך יש בין בני אדם, אחד עיקר כוחו ביסוד האש, ואחד עיקר שליחותו ביסוד הרוח, ואחד עושה פעולות גדולות מצד כח המים שבו, כך עירבב הקב"ה בכל אחד מבני העולם את ד' היסודות במדה אחרת, כי אין שלימות לעולם רק בבחינה אחת, צריך להיות ריבוי הבחינות כדי שיהא שלימות לעולם.

וכמשל הפירות, שהכל מבינים שאין שלימות לעולם אם היה בו רק תפוחים או רק אגוזים בלבד, השלימות הוא רק בריבוי הפעולות המחולפות. וכמשל הניגון הנ"ל שאין נוי לניגון כשיש בו רק קול אחד בלבד, דווקא בשילוב כל הקולות ביחד מתגלה יופי הניגון. אמנם צריך שיהיה בכל הנפרדים הרמוניה מחברת, והדבר הזה ניכר בשבת, ונמצא שהשבת עושה שלום בין כל הנפרדים.

ובמוצאי שבת שכל אחד חוזר למלאכתו, ושוב נתגלה מציאות הריבוי בין הנבראים, כי רק כך יש שלימות ליסוד העולם ע"י ריבוי דעות וריבוי הפרטים, וכל זה בהנחה שבעוד ששה ימים שוב נתחבר כולנו בנקודה העוברת מיום שישי לשבת קודש.

וסימן לדבר הוא הדלקת נרות שבת, משום 'שלום בית' הכללי של כל הנבראים כולם.

קורח חלק על השבת לעומת מחלוקת ב"ש וב"ה לש"ש

כה ביאר רבינו השפת אמת זי"ע בפרשת קרח תרל"ה. והביא שם לשון חז"ל במדרש ובזוה"ק שקרח עשה מחלוקת כי לקח עצמו לצד אחד, ובזה חלק על השבת. וצריך להבין מה ענין מחלוקת קרח לשבת.

אלא כאמור שהדבר פשוט שיש לאהרן שליחות אחת ולקרח שליחות אחרת, כי אהרן הוא כהן וקרח הוא לוי, ולכאוף הם דעות מחולפות, אך כל זמן שאין לאחד מהם נגיעה עצמית יכולין הם להתאחד, כשאחד מהם יש לו נגיעה עצמית הרי הוא מפריד עצמו מן האחדות. וכמו במשל כלי הנגינה, אם אחד מהם יחליט להראות לכולם שהוא מיוחד, ולאחר שכולם מסיימים כציווי המנצח, הוא ממשיך למשוך את קולו, הרי הוא קלקל את כל הניגון כי הוא ביטא את הנגיעה העצמית שלו. האחדות מתגלה רק ע"י ההשתוות של כולם ביחד, וכל אחד מהם צריך שיהיה לו רצון שגם שאר כלי הנגינה יצליחו ביותר, כך יש הצלחה לקפליע מאוחדת. וכן התפלל רבי נחוניא בן הקנה שלא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם, כי השלום מתגלה כשיש לכולם כונה אחת לכבוד שמים.

וכן אמרו חז"ל על בית שמאי ובית הלל אף שנחלקו בדבר הלכה, נחלקו 'לשם שמים', ביאר השפ"א שמחלוקת לשם שמים היינו מחלוקת שסופה שלום, 'שמים' הוא חיבור אש ומים, יבא השבת ויגלה ששני הצדדים של המחלוקת התכוונו למקום אחד. וכמ"ש במשניות עדיות שאע"פ שנחלקו בצרת הבת, הללו פוסלין והללו מכשירין, אעפ"כ לא נמנעו מלישא נשים זה מזה, ואהבה ואחוה היו נוהגים זה בזה. זהו הראיה שהיא מחלוקת לשם שמים.

וזש"כ 'לתאוה יבקש נפרד', אם אדם הולך אחר תאוותו הנפרדת, הרי הוא נפרד מהאחדות הכללית. וכשגם בשבת אין נעשה שלום ביניהם, סימן שגם בימות החול היה כל אחד מתכוון לכבוד עצמו.

אבל כשיש כונה לשם שמים, אף שיש לו פרצוף שונה ודעה שונה, 'סופה להתקיים' ע"י השלום שיתגלה בשבת שלום ומבורך. בא שבת בא שלום, עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל. וכן מבקשים בכניסת השבת 'ופרוש עלינו סוכת שלומך' ומברכין 'הפורש סוכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים'.

יצ"מ בעולם בים סוף בזמן בפסח ובנפש בקריאת הפרשיות

ועתה נזכיר עוד דיבור נפלא בנוגע לשבת קודש פרשת בא הבעל"ט. כי הנה נודע מש"כ ב'אמרי יוסף' להרה"ק מספינקא זי"ע וכן בעוד ספה"ק ע"פ המבואר בספר יצירה שהבריאה היא ב'עולם שנה נפש', העולם היינו המקום, השטח בעוה"ז. השנה הוא זמנים ומועדים שבכל שנה, ומהו בחינת נפש? ביאר ה'אמרי יוסף' בשם רבו מהרצ"ה מזידיטשוב זי"ע שבחינת נפש תלוי בפרשיות שאנו קורין בשבתות השנה.

וכגון בקריעת ים סוף יש בו בחינות עולם שנה נפש, מצד העולם, מבואר בפרק הרואה, שהרואה מקום שנעשו בו ניסים מברך 'ברוך שעשה ניסים לאבותינו במקום הזה'.

מצד השנה, הוא בימי ניסן מיום ט"ו ניסן עד כ"א כ"ב ניסן, בהם אנו חיים את הניסים דיציאת מצרים וקריעת ים סוף.

ומבחינת הנפש הוא בפרשיות הללו שמות וארא בא בשלח, באלו השבתות אנו זוכים לבחינת יציאת מצרים וקריעת ים סוף ומתן תורה בתוך הנפש, כי הקריאה מעוררת את הזמן בתוך מדרגת הנפש, כדכתיב 'ויהי האדם לנפש חיה' ותרגם אונקלוס 'לרוח ממללא', כשלומדים אלו הפרשיות נשפע עלינו קדושה זאת בתוך הנפש.

התגלות הנפש יתרה על עולם ושנה דתורה ונפש קדמו בבריאה

וכתב בפרשת יתרו בשם רבו מהרצ"ה שההתגלות בבחינת הנפש היא יתירה מההשפעה שבבחינת המקום והזמן, הרי שבאלו השבתות נחקק בנפשותינו אור הגאולה ממצרים יותר מבימי הפסח ויותר ממי שבא למקום מעברות הים. הפלא ופלא.

והביאור פשוט, כי 'המקום והזמן' לא היה קודם הבריאה, אבל הנפש והתורה קדמו לעולם, הפרשיות שבתורה כבר היו לפני בריאת התורה, התורה ונפשות ישראל הם חלקי אלו' ממעל ממש, לזאת יש התגלות גאולה בנפשותינו בקריאת הפרשיות הללו יותר מבימי הפסח. הפלא ופלא.

מרכבת ישעיה בפרשת יתרו ומרכבת יחזקאל בשבועות

וב'אמרי יוסף' הביא ראיה לכך, כי בפרשת יתרו מפטרינן במרכבה דישעיה, ובחג השבועות מפטרינן במרכבה דיחזקאל, ובגמ' מבואר שהנביא ישעיה ראה יותר מיחזקאל, כבן עיר שמדבר בקצרה, לעומת יחזקאל שהוא כבן כפר שמאריך. ובכתבי האריז"ל מבואר שישעיה דיבר מעולם הבריאה לעומת יחזקאל שדיבר מעולם היצירה, והרי כנ"ל שהקריאה על מתן תורה בפרשת יתרו, יש בה מעלה יתירה במדת מה מחג השבועות, כי השפעת הנפש גבוה מהשפעת הזמן.

תשובה במקום בבהמ"ק בזמן באלול ובנפש בפרשיות השובבי"ם

וכן בעבודת התשובה, מצד הזמן יש לנו זמן מיוחד לתשובה, חודש אלול ועשרת ימי תשובה. ומצד הנפש נתגלה בדורות אחרונים תיקון ימי השובבי"ם, והיינו הך, כי התשובה מצד 'העולם' הוא בבית המקדש, ככתוב בספר מלכים ששלמה המלך ע"ה התפלל להשי"ת בחנוכת הבית, שאדם כי יחטא וירצה לשוב בתשובה,

א וביאר החת"ס שכשעמדו בני"י על הים, תמהו ואמרו מדוע לא ישליך הקב"ה את המצריים ליאור הנילוס, מדה כנגד מדה, שאמרו להשליך בני ישראל באותו היאור? השיבם משה 'כי את אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפון לראותם עוד עד עולם', עתידים אתם להאסר לשוב מצרימה, ולא תוכלו לברך 'שעשה לי נס במקום הזה', לכן הבאתי אתכם כאן על הים, שתוכלו אח"כ לברך 'שעשה ניסים לאבותינו במקום הזה'. [אמרי שפר להג"מ רבי שמעון דייטש זי"ע בשם רבו החת"ס זי"ע בריש פרק הרואה]

יבא אל המקום הזה וישב בתשובה, וכן אמרו חז"ל 'מעולם לא לן אדם בירושלים ועבירה בידו' כי הוא מקום התשובה. ולא רק בקרבן חטאת על חטא בשוגג, אלא כל מה שהיה אדם נופל לאיזה ריחוק מהשי"ת באיזה אופן שלא יהיה, היה בא לביהמ"ק וחוזר ומתדבק בהשי"ת.

וכן כל התגלות מקום המקדש היה ע"י שעסק דוד המלך ע"ה במצות התשובה, כביכול כשעבר ומנה את ישראל, היה בהם נגף רח"ל, ותיכף עשה תשובה, ובו ברגע מתגלה מקום המקדש. כמבואר בירושלמי מס' יומא. והרי שביהמ"ק הוא שורש התשובה מצד ה'מקום'.

שורש התשובה מצד ה'זמן' הוא בימי אלול ותשרי, ועוד קודם לכן מעוררים את הלב ואומרים 'זמני תשובה ממשמשין ובאים'. וחז"ל דרשו 'דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב' על עשרת ימי תשובה.

שורש התשובה מצד ה'נפש' הוא בימי השובבי"ם, וכאמור שהוא למעלה מבחינת המקום והזמן, כי באלו הזמנים קורין בתורה על הירידה למצרים והגלות הקשה, שם נאבד מאיתנו הפנים של בני אברהם יצחק ויעקב, ונפלטנו למ"ט שערי טומאה, ובמשך הזמן התחילו להאמין בהשי"ת ובמשה עבדו, עד שזכו לגילוי נפלא על הר סיני, ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים.

גדלה מעלת שבת בא מפסח עד שבאו לומר בו הלל בברכה

אשע"כ בשבת פרשת בא הבעל"ט, היה נחשב אצל הצדיקים לשבת גדול מאד, הן קדושת שבת הגדול והן קדושת חג הפסח. וכנודע שפעם אחת ברך הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע בליל שבת פרשת בא על ברכת הלל ואמרו כל הקהל הלל בהתלהבות גדולה, פשוט שכחו שהיום לא פסח. פתח רבי משה לייב את עיניו הטהורות וראה את האור של ליל שימורים כתקופת תמוז, עמד וברך ברכת אשר קדשנו במצותיו וצונו לקרוא את ההלל.

פוק חזי מי מעיד על החסידישע מעשה הזאת, נכדו הרה"ק המנחת אלעזר זי"ע, שהיה דרכו להפריך כמה חסידישע מעשיות שלא האמין בהם. הוא העיד על ההלל הזה שהיה בסאסוב. כפי הנראה שהרים רבי משה לייב את כל הקהל למעלה מהזמן. נו, איך יקיים רבי משה לייב את דברי חז"ל 'אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא' אם לא ע"י ברכת ההלל...

תשובת החיד"א מדוע אין הברכה על הלל ברכה לבטלה

והרב חיד"א זי"ע כתב בשו"ת חיים שאל שאין זו עבירה לומר הלל בברכה, ובזה מיושב מנהג טשערנובל לומר הלל בערב פסח בעת אפיית המצות עם ברכה. ואין לזה שום מקור בהלכה ופוסקים. וחסידי טשערנובל אומרים 'אילו היה כזה סעיף בבאר היטב, הייתם רגועים, ואם אליהו הנביא זכור לטוב אמר כן לרבינו המאור עיניים זי"ע אינו די לכם?.'

אמנם כל ענין חסידי צריך למצוא לו מקור בהלכה, ולזאת הזכרנו דברי החיד"א שאין זו ברכה לבטלה כשמברך כן על אמירת הלל אף בשאר ימים שאין אומרים בהם הלל.

ובאמת שגם מה שאנו מברכין ברכת ההלל בראש חודש, מבואר בגמ' שלא היה לזה מקור בתחילה, כי כל ההלל בר"ח 'מנהגא הוא', ועל מנהג אין מברכין 'אשר קדשנו במצותיו', וכמו שאין מברכין על חבטת הערבה בהו"ר שהוא מנהג. ובאמת יש הרבה ראשונים שלא ברכו על הלל דר"ח. אך כהיום נהגו הרבה מבני ישראל לברך על הלל בר"ח.

וכמו ברכת שהחיינו שאמרו הראשונים שאם אדם מברך שהחיינו מצד שמחת לבו על איזה ענין, הגם שלא הוזכר בחז"ל ובפוסקים, אין זה בגדר ברכה לבטלה. כעין זה היא ברכת הלל דטשערנובל, וברכת הלל דרבי משה לייב...

וכאמור שע"י קריאת התורה מתעוררת אותה הקדושה יותר מקדושת המקום והזמן, כי התורה קדמה לעולם. ועי' ספה"ק 'אמרי חיים' שכמעט רוב התורות על פרשת בא, כולם אחוזים באור הפסח. ומסתמא היה משורר בסעודות השבת רוב ההגדה של פסח...

שם שבת הגדול כענין שם אנשי כנסת הגדולה

אי' ב'שפת אמת' שבת הגדול תרל"א, ששמע מזקנו החידושי הרי"ם זי"ע טעם חדש לקריאת שם 'שבת הגדול' מאותו הטעם שחז"ל נקראים בשם 'אנשי כנסת הגדולה'.

וצריך להבין דבריו.

אי' בגמ' יומא סט: 'דאמר רבי יהושע בן לוי למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה שהחזירו עטרה ליושנה, אתא משה אמר האל הגדול הגבור והנורא, אתא ירמיה ואמר נכרים מקרקרין בהיכלו איה נוראותיו? לא אמר נורא. אתא דניאל אמר נכרים משתעבדים בבניו איה גבורותיו? לא אמר גבור. אתו אינהו ואמרו אדרבה זו היא גבורת גבורתו שכובש את יצרו שנותן ארך אפים לרשעים ואלו הן נוראותיו שאלמלא מוראו של הקדוש ברוך הוא היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות'.

החזירו הגיבור והנורא ולמה נקראו ע"ש הגדול שלא נחסר?

והקשה השפ"א דא"כ היה צריך לקרוא להם בשם 'אנשי כנסת הגבורה' או 'אנשי כנסת הנוראה', כי ירמיה ודניאל לא דילגו על 'הגדול' רק על הגבור והנורא, והם החזירו עטרה ליושנה לומר גם 'הגבור והנורא' איך קראו להן ע"ש התואר לא דילגו מעולם, והרי בשם 'הגדולה' לא ניכר פעולתם?

חידשו שהן גבורותיו ונוראותיו למוטב באים מכלל הגדול לטובה

וביאר השפ"א כי מדת החסד של השי"ת נקרא 'הגדול', אנשי כנסת הגדולה חידשו שגם בזמן של גבורות וצרות והסתרות שונות רח"ל, גם בהם אפשר לראות את מדת חסדו הגדולה. וזה שאמרו 'הן הן גבורותיו' - גבורותיו של ה' הגדול בעל החסד, 'הן הן נוראותיו' - הנוראות של ה' הגדול בעל החסד. ולכן נקראו 'אנשי כנסת הגדול' ה' שהם גילו שהקב"ה טוב ומטיב בכל עת ובכל מקום. גם דיין האמת הוא טוב ומטיב. וכמו שיתגלה לעתיד לבא 'כולו הטוב והמטיב'. וכן כשאמר משה רבינו לפני ה' 'למה הרעותה' אמר לו 'אני הויה', הכל מושרש במדת החסד. אנשי כנסת הגדולה גילו הסתכלות חדשה על חסדי ה' גם מתוך הגבורות הנוראות.

ירמיה לא אמר 'הגיבור', כי 'בצאתי ממצרים' כשהגבורות נתגלו על ראש המצריים, עמד משה ושיבח את הקב"ה על גילוי גבורותיו, אבל 'בצאתי מירושלים' שהגבורות ננחתו על ראשינו רח"ל, איך נהללו במדת הגבורה.

עד שבאו אנשי כנסת הגדולה וגילו שגם הפורענות מושרשת במדת החסד, כי שפך חמתו רק על עצים ואבנים, 'כי גב"ר עלינו חסד' ו', והרי שגם הגבורות הם תולדות החסדים, תולדות יצחק בן אברהם.

ועפ"ז ביאר השפ"א כי השבת שלפני יציאת מצרים נקרא 'שבת הגדול', כי מצד אחד יש ניסים של יציאת מצרים שרואים את הקב"ה עין בעין כביכול, ומאידך יש דרך הטבע שאדם משתדל לפרנסתו ולרפואתו וחושב שהדברים מתגלגלים בדרך הטבע. וכבר כתב הרמב"ן בפרשה שמתוך הניסים הנגלים של יציאת מצרים, צריך אדם ללמוד גם על הניסים הנסתרים שיש ברגע זה בתוך הטבע.

כל ה'זכר ליציאת מצרים' היה כדי ללמוד ממנו על 'זכר למעשה בראשית', לזכור את הנס שבתוך הטבע, ולכן אנו מזכירין שניהם בקידוש היום.

למה הקידוש בוינא יותר נעלה וגבוה מהקידוש בטשורקוב?

הזכרנו במ"א שהעיד הרה"ק מטשורטקוב זי"ע על עצמו, שהקידוש שהוא אומר בליל שבת בעת שהותו בוינה הקרה, היא גבוהה בהרבה יותר מהקידוש שהוא עושה בטשורטקוב, כי שם לא היו מכחישים ואין טעם בעדותו, אבל בוינה שהוא מקור חכמי הטבע וחוקרי האוניברסיטה, שכל אלו מכחישים באחדותו ית', כשהוא עומד ושואג בקול את דברי הקידוש המעידים שהכל נעשה ע"י השי"ת, עדות כזאת כאור מתוך החושך יש בה פעולה הרבה יותר גדולה.

שבת הגדול שהיא כוללת הטבע של מעש"ב בנס של יצ"מ

כמו כן בשבת שקודם הגאולה, כי שבת שלאחר הגאולה כשכבר נמסו ונמוגו כל אלהי מצרים, אי אפשר לקרוא

לזה 'שבת הגדול', כי הוא דומה לקידוש בטשורטקוב, שאין שום מכחיש שם על אחדותו ית'. אבל השבת האחרונה שלפני הגאולה, עוד בהיותנו במצרים, שם יש קידוש של וינה, ולכן נקרא 'שבת הגדול'.

ולא רק כשבתות שלפני הניסים דעשר מכות, אלא דווקא לאחר שכבר ראו עין בעין 9 מכות על ראש המצריים, וכבר היה לכל יהודי שה קשור למטתו לקרבן פסח, שזה מגלה שהקב"ה יפסח על פתחי בני ישראל, ודילג על הקץ וכו' וכו', ממילא כבר היה להם רבי נפלא ללמוד מתוך הניסים הנגלים שהם בעצמם ראו זה עתה, על כל הניסים הנסתרים שבתוך הטבע שאין עוד מלבדו ית'. אין לך עדות יפה מזו, לכן נקרא 'שבת הגדול' על העדות השלימה שיש בשבת זאת.

יש מצוה מן התורה להעיד עדות, זהו אחד ממצות עשה שבתורה. אבל אין שייך מצות עדות רק במקום שיש הכחשה. אם בא בבית דין להעיד שראובן לוח מעות משמעון, אם אין שום סכסוך ביניהם, לא אמר כלום. רק אם ראובן כופר הכל או מודה במקצת, אז יש מקום לעדותו, כי עיקר העדות הוא במקום הכחשה.

כמו כן אנחנו בשבת פרשת בא תשפ"ו, כשעדיין לא שמענו קול שופר של משיח, ועדיין יש שליטת חכמת הטבע בחוצות, בוודאי יש חשיבות גדולה לעדותינו על אחדותו ית"ש.

ובאשר סיפר החיד"א זי"ע להרה"ק רבי יעקב שמשון משפטיווקא זי"ע שבהישיבה של רבו האור החיים הק' היה לומד לפני התלמידים בכל ערב שבת קודש 'הלכות עדות', חו"מ סי' ל"ד, כי הנה אנו באים להעיד על אחדותו ית', להעיד על מעשה בראשית בקידוש היום, לזאת צריכין להכין הנפש להיות ראוי וכשר לעדות.

ולכן נקרא שבת הגדול, כי אותו השבת היה השבת הנפלא ביותר, שראו היטב את הניסים הנגלים, והיה קרבן פסח קשור למיטתם, והמצרים לא יכלו לומר להם דבר. וכך נתבזה היטב אלהי מצרים, [לא כשבת שאחר הגאולה שכבר לא היה אלהי מצרים קיים כלל] ומתוך זה באו להעיד על מעשה בראשית.

ואם בשבת הגדול הוא מבחינת הזמן, יש לנו עתה בשבת פרשת בא קדושה כפולה ומכופלת, גם שבת הגדול, גם יו"ט פסח, למעלה מהזמן. יהי רצון שיהיה לכל ישראל שבת שלום ומבורך.

התאנ"ה חנטה בגילוי רשעת פושעי ישראל ומותם באפילה

ב"ה רצינו להשלים דברינו מהשיעור הקודם על דברי רש"י בשיר השירים עה"פ 'התאנה חנטה פגיה' אלו הם הרשעים שמתו בשלשת ימי אפילה, והגפנים סמדר נתנו ריח אלו ששבו בתשובה וזכו לצאת ממצרים. והדבר פלא איך נדרש כן על לשון של שבח 'התאנה חנטה פגיה', וב"ה נתבאר בכמה דרכים איך לא היה בזה צער או אבל, אדרבה שלימות של בירור 'מי לה' אלי'. ובדורות אחרונים זכינו לבא בגלגול לתקן זה הנסיון, שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה לעמוד ולחכות בכל יום לביאת המשיח, ולא לחפש פתרונות אחרים איך לצאת מהגלות. עי"ז מתקנים כל אלו שמתו בג' ימי אפילה.

והזכרנו שהתאנה לשון 'תאניה ואניה', כי כשהרשעים מגלים את רשעותם, נעשה ישועת 'התאנה חנטה פגיה', ומתחילה היו מזיקין לישראל כי כולם ערבים זה בזה, אך כשקושי השעבוד גרם שהרשעים גילו רשעותם, חנטה פגיה, וביאר רבי סעדיה גאון 'הבשילו פגיה', כיון שנתגלה הרשע ברשעותו, נפרד מערבוב הטוב.

גם הזכרנו שיש במדרש נוסחא אחרינא שהם הרהרו בתשובה, אך מתו משום דכל דפריש ממינות מיית תיכף ומיד, וזה היה תיקונו.

והרוקח זי"ע כתב כי תיבת 'תאנה' בגימ' 'ימות'. כי הוא היה בחטא עץ הדעת וגרם מיתה לעולם. והוא העץ הראשון שנזכר בתורה 'ויתפרו עלי תאנה', כי כל שאר האילנות לא הסכימו ליתן עליהם לתפור מהם בגדים לאדם וחווה, רק התאנה הסכים לכך.

במדרש פ' בחקותי מבואר שלעתיד לבא לא יתנו האילנות שיוכלו ללקט מהם עלים בשבת, ויצעקו 'שבת היום', וא"כ היה גם טענה על התאנה, מדוע לא סירבה כשבאה חווה לאכול ממנו.

נשתבחה א"י ונמשלה התורה לתאנה מהאצילות שכולה נאכלת

אמנם עתה הגיע הזמן לפייס את התאנה, שהיא אחת משבעת המינים שנשתבחה בהן ארץ ישראל, וכתוב 'נוצר תאנה יאכל פריה', והוא רומז על קדושת הברית. ואמרו חז"ל 'הרואה תאנה בחלום, תורתו משתמרת'. לזאת נזכיר עוד פירוש במדרש מן הקצה אל הקצה, ובס"ד נראה איך לשלב בין שתי המדרשים.

בקונטרסים על חמשה עשר משבט מובא מספרי קבלה שיש ד' מיני פירות בעולם כנגד ד' עולמות אצילות בריאה יצירה ועשיה. התאנה היא מעולם האצילות שאין בה פסולת לא בפנים ולא בחוץ, אפשר לקחת תאנה שלימה ולאכול, כמו דרגת אצילות שאין בו חלק רע, 'לא יגורך רע'.

וזש"כ 'כי תאווה הוא לעיניים ונחמד הוא למראה', כביכול היה לו לאדה"ר חשק לאכול את התאנה משום מדרגת אצילות שאין בו פסולת כלל.

המקובלים נהגו לאכול בט"ו בשבט עשרה פירות כאלה שאין בהם קליפה לא מבחוץ ולא בפנים, כלומר בלי גרעין. ודרגת הענבים פחות מתאנים, כי יש בו חרצן, אף שהוא נאכל הרי הוא ממין פסולת. והרי בדורות אחרונים חיפשו לעשות ענבים בלי חרצנים, אמנם אעפ"כ זה נחשב כפירות דאצילות.

התמר והזית הם במדרגת בריאה, כי אין בהם קליפה מבחוץ, רק גרעין קשה בפנים, בלתי נאכל.

לא כן הרימון שהוא במדרגת יצירה, כי יש בו קליפה מבחוץ.

מי שפסולתו בפנים שייך לעולם הבריאה, מי שפסולתו מבחוץ שייך לעולם היצירה, ומי שאין קליפה לא מבפנים ולא מבחוץ הוא בדרגת אצילות.

ומי שיש לו קליפה הן בפנים והן בחוץ הוא בדרגת עולם העשיה, כמו לימון שיש בו קליפה וגם חרצנים בלתי נאכלים.

כי כנודע שעולם העשיה רובו רע, עולם היצירה מחצה טוב ומחצה רע, ועולם הבריאה רובו טוב ומיעוטו רע, ואצילות כולו טוב. והתאנה היא במדרגה גבוהה ביותר.

התאנה חנטה אלו הצדיקים והישרים או פושעי ישראל שמתו?

ואי' במדרש פרשת בא לשון מחודש לגמרי: 'התאנה חנטה פגיה אלו הם הצדיקים הישרים, והגפנים סמדר נתנו ריח, אלו הבינונים שעשו תשובה, מכאן ואילך קומי לך רעייתי יפתי ולכי לך'.

לא כדברי רש"י בשיר השירים, בשם מדרש בשיר השירים רבה, שלמדנו אתמול 'התאנה חנטה פגיה אלו פושעים שמתו בשלשה ימי אפילה, הגפנים נתנו ריח אלו הנשאים שעשו תשובה ונגאלו'.

הרי שבענין הגפנים סמדר לא נחלקו המדרשים, לכו"ע הכונה על בעלי תשובה, ונחלקו על 'התאנה חנטה פגיה' אם הכונה על פושעי ישראל או על צדיקים.

הרואה תאנה שביכרה כורך עליה גמי בתיקון מידת היסוד

וביאור הענין ע"פ דברי הרה"ק מאפטא זי"ע ב'אוהב ישראל' פרשת פינחס, ע"פ מה שתקנו חז"ל י' שבתות קודם ר"ה, ג' דפורענותא וז' דנחמתא, וביאר שהם כנגד י' ספירות דקדושה, תלתא דפורענותא גדולים ביותר כנגד כתר חכמה בינה, ז' דנחמתא כנגד ז' מדות חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד ומלכות. לפי זה נמצא כי פרשת כי תבא הוא מדת היסוד, ובו קורין פרשת ביכורים, ואמרו חז"ל: 'אדם יורד לתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה, כורך עליה גמי ואומר הרי זה ביכורים'.

וכתב ב'מאור ושמש' בשם הרבי רבי אלימלך זי"ע, מדוע נקט דווקא תאנה וגמי, כי בענייני גשמיות עוה"ז יש חמדה ותאוה של תערובת טוב ורע, ועי"ז נתרחק האדם מהשי"ת. ועבודת האדם הוא שלא ימשך אחר התענוג הגשמי ולחשוב מחשבות טובות, וזהו תיקון מדת היסוד.

באלו השבועות בשובבי"ם עוסקים בתיקון היסוד, יסוד אינו רק ברית קודש אלא כל דבר שנפשו של אדם מחמדתו והוא מתאפק ועושה בשיעור וגבול כרצונו יתברך, זהו מדת היסוד. כי מי שאינו קדוש בקדושת היסוד אינו עוצר בעצמו בשום ענין גשמי כלל.

ולכן אמרו חז"ל 'תאנה שביכרה', כי פרשת ביכורים ב' כי תבא' שהוא כנגד מדת היסוד, וכן 'תאנה' כנגד מדת היסוד שהוא השישי בסדר שבעת המינים, כנודע שסדר האכילה הוא כך: חטה, זית, שעורה, תמר, גפן, תאנה, רימון. אע"פ שבפסוק נכתב תאנה ברביעית, בסדר דרשות חז"ל שיש עוד ארץ, לפי זה מונים את התאנה בשישית כנגד מדת היסוד.

הרי שהתאנה הוא ענין גבוה מאד, וכן צורת הפרי יש לו אצילות מיוחדת. אך מאידך הוא מסוכן מאד. וכמאמר ז"ל 'תאנה עם נפילתה נמאסת' 'נוצר תאנה יאכל פריה', נוצר הוא לשון שמירת הברית, נוצר תאנה, הוא לשמור ולתקן על חטא עץ הדעת.

אילו לא היה נכשל אדה"ר, היה אוכל מפרי התאנה לכבוד שבת קודש והיה מתדבק בקדושה עליונה מאד, בדבקות בעולם האצילות, נוצר תאנה יאכל פריה.

וכמו שאמרו על בשר הלשון 'כד טב, לית טב מניה, כד ביש, לית ביש מניה'.

גמי על תענוג התאנה מאם נפילה נמאסת לנוצר יאכל

ולכן אמרו חז"ל במצות ביכורים 'אדם רואה תאנה שביכרה', ויש לו תאוה מגושמת לחטוף ולאכול מיד, כי אין צריך לקלוף אותו כלל. אזי 'כורך עליו גמי' שהוא עשב הצומח אצל הקברים, יזכיר לו יום המיתה ויחליש את כח התאוה, כי הוא נזכר שישודו מעפר וסופו לעפר. ולכן 'תאנה' בגימ' 'ימו"ת', שע"י זכרון המיתה יוכל לכוך עליו גמי, וינצל מתאניה ואניה, אדרבה יאכל בקדושה בלי שום פסולת, אלא עם כונה מיוחדת להתדבק בה. כן ביאר מאור ושמש בשם הר"א זי"ע.

אבל בחטא עץ הדעת נכשלו וחטפו את התאנה בעצת הנחש, ביום השישי שגם הוא כנגד מדת היסוד, ולא כרכו עליו גמי, וגרמו 'תאניה ואניה', 'תאנה בגימ' ימות'. כי כן הוא מדת היסוד, לשומרי היסוד יש חיים טובים ומתוקים, ולהיפך להיפך.

לא מרו הצדיקים דברו והיה אור במושבתם במיתת הרשעים

נחזור לעניננו, כשאמר הקב"ה 'נטה ירך על השמים ויהי חושך על ארץ מצרים', אי' במדרש 'הה"ד שלח חושך ויחשיך ולא מרו את דברו', וצ"ע מי לא המרה את דברו במכת חושך, החושך עצמו? 'ויהי חושך אפילה בכל ארץ מצרים, ולכל בני ישראל היה אור במושבותם'. וברש"י אי' שהביא עליהם חושך משום שהיו רשעים באותו דור שלא רצו לצאת, והם נתערבו יחד עם בני ישראל, וזה גרם שאע"פ שכתוב 'ויאמן העם', חזרו ולא האמינו, כי אלו הרשעים שמתו בג' ימי אפילה השפיעו חולשה אפילו על המאמינים, בתחילה רצו לצאת ממצרים ושוב חזרו ולא האמינו.

אך כשהתאנה חנטה פגיה, - אלו פושעי ישראל שמתו בג' ימי אפילה, כמ"ש במדרש שה"ש רבה, 'שלח חושך ויחשיך', עי"ז נטהו כל שאר בני ישראל 'ולא מרו את דברו', וחזרו כל הנותרים להאמין בהשי"ת ובמשה עבדו, ויצאו אחריו במדבר בארץ לא זרועה.

זוהי התוצאה של מכת חושך, 'ולכל בני ישראל היה אור במושבותם', וצ"ע וכי זהו אור במושבותם כשכל אחד קבר שמונים אחוז ממשפחתו? אלא שלפני שמתו הרשעים בימי אפילה, לא היה אור במושבותם של בני ישראל, כי הם השפיעו חולשת אמונה בשאר בני ישראל. אימתי נתנו הגפנים סמדר ריח טוב? רק לאחר שמתו הרשעים בימי אפילה.

אם פירשו מע"ז בימי האפילה לפני שבת למי אמר משכו מע"ז?

וזש"כ במדרש 'אמר רבי אבהו, אע"פ שהאמינו אבותינו כשהיו במצרים שנאמר ויאמן העם, חזרו ולא האמינו שנאמר אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך', אף לאחר דצ"ך עד"ש, עדיין לא השכילו נפלאותיך, שעדיין היו הרשעים ביניהם, אך לאחר מכת חושך ומתו הרשעים בימי אפילה, חזרו והאמינו בשלימות בה' ובמשה עבדו. ולא מרו את דברו.

והנה יש כאן מקום שאלה, שהרי גם לאחר מכת חושך היו עובדי ע"ז בבני ישראל. ובשלמא לפי המהלך של ה'דברי יואל' זי"ע שהיו ג' ימי חושך קודם שבת הגדול, ובשבת היה אור, שיראו את הצאן קשור למטותיהם,

ואח"כ ג' ימי אפילה אחר שבת הגדול. ונמצא שבשעה שלקחו את השה לקרבן פסח, היה עדיין מקום לומר להם 'משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן של מצוה', כי באותה שעה עדיין לא מתו הרשעים בימי אפילה. אבל לפי דברי החזקוני ועוד מדרשים כתוב שכל ימי מכת חושך היו לפני שבת הגדול, וכבר מתו הרשעים לפני מצות קרבן פסח, וצ"ע דא"כ מה מקום לומר להם 'משכו ידיכם מעבודה זרה'?

מאחד מ 500 הצדיקים לאחד מ 50 וממיתת הרשעים לאחד מ 5

ושמעתי פעם מהרה"ק מליובאוויטש זצוק"ל, על מסך בשדה התעופה, דבר נפלא מאד, כי בחז"ל מצאנו כמה פירושים ב'וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים', אחד מחמשה, אחד מחמישים, אחד מחמש מאות, איך אפשר לומר על מדרש כזה 'אלו ואלו דברי אלקים חיים'?

וביאר הרבי כי בתחילה הסכים רק אחד מחמש מאות לצאת ממצרים עם משה, ואלו היו אנשים מולהבים ובווערים מאד, והם השפיעו על הסובבים, והסיבה שרק אחד מחמש מאות הסכים, כי עדיין חיו הרשעים שמתו בג' ימי אפילה והם משכו לצד השני, אלא שאלו היחידים, עמדו בהנסיון הקשה, שכנגד כל מאמין עמדו תצ"ט [499] כנגדם שלא האמינו. אך הם הלכו בדרכו של אאע"ה, אברהם העברי, כל העולם מעבר אחד והוא בעבר השני, דיברו דברי אמונה שהקב"ה שלח את משה רבינו להוציאנו ממצרים. וכך התקרבו עוד 450 מבני ישראל להאמונה, עד שבא שבת הגדול וכבר מוצא כל מאמין את עצמו שיש רק כנגד מ"ט שאינם מאמינים, אחד מחמשים כבר הסכים לצאת ממצרים. וכך המשיכו להפיץ את האמונה עוד ועוד, עד שהגיע ערב פסח והיו רק 4 מתנגדים כנגד כל מאמין, וכך יצאו ממצרים אחד מחמשה בפועל. כי לאט לאט נתמעט תוקף הקליפה.

והרי שבפועל מתו בשלושת ימי אפילה רק ארבע מתוך חמשה, אילו היו מתים תצ"ט מכל חמש מאות, היו יוצאים רק שש אלף יהודים מבני ישראל. ה' ירחם. אך כיון שהצליחו לשכנע עוד נפשות להאמונה הק', יצאו אחד מחמשה.

ניצחה תאנת הצדיקים את הרשעים בהשפעה על הבינוניים

עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום בין שני המדרשים בביאור 'התאנה חנטה פגיה', מצד אחד 'אלו הצדיקים' שומרי הברית, נוצרי תאנה יאכל פריה, הם כרכו גמי על התאוות גשמיות, ולא פגמו במדת היסוד, לא מכרו את יוסף.

מאידך היו גם רשעים 'חנטה פגיה אלו הרשעים', שהיו שקועים בטומאת מצרים אשר בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם, והם מתו בימי אפילה. תאניה ואניה.

בין שני מדרגות הללו עמדו כל הממוצעים 'הגפנים סמדר שעשו תשובה', והיתה מלחמה גדולה מי ישפיע עליהם, התאנה פושעי ישראל יכניעו את הגפנים לצדם, או הצדיקים נוטרי תאנה יכניעו אותם לצד הקדושה.

ומכיון שבתחילה היה רק אחד מחמש מאות ובסוף אחד מחמשה, הרי בוודאי כי 'דידן נצח', נצחו הצדיקים וזכו לקרב רובא דרובא לאמונה בה' ובמשה עבדו.

ניצחו הצדיקים גם באותן 4 שמתו בתשובה וחזרו לתיקונם

וכאמור בשיעור הקודם שאפילו אלו שמתו בימי אפילה, ד' מתוך ה', גם בהם הצליחו הצדיקים להכניס הרהורי תשובה, ומתו לצורך תיקונם כי הפורש ממינות מת, וכמ"ש באור החיים הק' עה"פ 'תמות נפשי מות ישרים' שהוא עצמו דיבר עם רשעים, ואמרו לו שאילו היו יודעים שהם שבים בתשובה ומתו תיכף ומיד, היו בוודאי שבים בכל לב, אלא שאין הם יכולין להמשיך לחיות עם נסיונות.

וכך הצליחו הצדיקים להכניס הרהור תשובה אפילו ברשעים האלו שמתו בימי אפילה, אלא שרובא דרובא זכו לשוב בתשובה שלימה, להאמין בשלימות וללכת אחריו במדבר בארץ לא זרועה. ועל אלו שמתו בימי אפילה, הרהרו בתשובה באופן דכל דפריש ממינות מיית. ולדברי מהרש"ק זי"ע חזרו בגלגול והם הם כולנו חיים היום, באנו לכאן לתקן בשלימות את האמונה.

וא"כ נמצא שההצלחה של 'נוצרי התאנה' היתה הצלחה מושלמת בתכלית השלימות, כי גם הרשעים שמתו

בימי אפילה, היה לתיקונם. וכן הוא בכל אדם בפרטיות, גם כשנדמה לו שלא הצליח, עתיד הוא לראות שהצליח שם הצלחה מושלמת.

ובזה מובן איך שרו שירה בשמחה, אף שמתו שמונים אחוז, כי הצילו רובא דרובא, לא כמו אחר אושוויץ שנותרנו אחד מעיר ושנים ממשפחה, במצרים שהיו בתחילה רק אחד מחמש מאות שהאמינו, וזכו לקרב כמעט את כולם, ולא עוד אלא שעתיד להתגלות שאפילו זה המעט שמתו בימי אפילה, באו לתיקונם השלם בדור זה, בחוצות ירושלים.

וזה שאמרו חז"ל: אז ישיר, מכאן לתחיית המתים מן התורה.

שבת שלום ומבורך.